

Г. О. Масляк

Горґани (заповідник)

«ГОРґАНИ» – природний заповідник. Знаходиться у Надвірнян. р-ні Івано-Фр. обл. Створ. 1996, підпорядк. Мін-ву охорони природ. середовища України. Пл. 5344 га. У тектоніч. плані – Скибова структурно-фаціал. зона. Ґрунт. покрив складається переважно з лісових бурозем., дерново-бурозем. і гірсько-лучних буроземів. Залежно від висоти над р. м. виділяють 3 клімат. зони: прохолодна, помірно холодна та холодна із середньоріч. т-рою +5–0 оС. Річна кількість опадів 900–1400 мм. Сніг. покрив стійкий (до 40 см). Багатий видовий склад рослин, переважно рідкісних реліктових та ендемічних. Охороняються ліси, що займають 84 % площі, – буково-ялицево-смерекові (27 %), смереково-ялицево-букові (3,3 %), чисті смерекові (44,5 %); найцінніші з них – ялицеві (31 га) і смерекові (787 га) праліси. У верх. частині смуги смерек. лісів поширена сосна кедрова європейська (релікт раннього голоцену). Смереково-кедрові та кедрово-смерекові поширені в межах 965–1580 м над р. м., найвищі міс- ця зростання (1630 м) сосни кедрової – на пд. схилі Довбушанки. З підняттям угору переважає смерека. Традиц. супутником буково-ялицево-смерекових та ялицево-смерекових лісів є клен-явір. Ліс. пояс вище 1300–1400 м змінюється субальпійським із суворими клімат. умовами, в яких формується смуга криволісся із заростей сосни гірської (бл. 339 га), рідше – вільхи зеленої. Вони виконують ґрунтозахисну та водорегулювал. функції: перешкоджають сходу сніг. лавин, запобігають ерозії, зсувам тощо. Вище від заростей сосни гірської розташ. кам'яністі розсипи (605 га – 11 % площі заповідника), зайняті мохово-лишайник. рослинністю. На тер. заповідника зростає 402 види судин. рослин. У трав'яному покриві лісів за участі бука – аконіт молдавський, підлісник європейський, зубниця залозиста, сугайники австрійський і карпатський, живокіст серцеподібний, багаторядник шипуватий, голокучники дубовий та Робертів. На узліссях – підсніжник білосніжний, білоцвіт весняний, сольданела гірська. З чагарників у лісах ростуть жимолость пухнаста, вовче лико, аґрус відхилений, шипшина повисла. У смерековому лісі схили переважно вкриті мохом, обплетеним нитками плаунів колючого й булавоподібного, також трапляються чорниця, брусниця, щитник австрійський, ожина лісова та ін. У смугі гірського ліс. поясу поширені післялісові луки з великою кількістю злаків. Подекуди ростуть чагарники ялівців звичайного і сибірського. Серед рослинності на післялісових луках – шафран Гейфеля, перстач золотистий, архіофорус одноквітковий, арніка гірська, нечуйвітер оранжево-червоний, дзвоники ялицеві, скорзонера рожева,

волошка карпатська. У більш вологих місцях – купальниця європейська, орхідеї (9 видів), відкаслик безстебловий, тирлич ваточниковий. До Червоної книги України занес. 20 видів судин. рослин, зокрема зозулинці чоловічий та шоломоносний, зозулині сльози яйцеподібні, язичок зелений, лунарія оживаюча; з реліктів зустрічаються гронянка багатороздільна, страусове перо звичайне, блехнум полосистий, баранець звичайний та ін.; ендемічних видів – 18, серед них королиця круглолиста, тоція карпатська, волошки мармароська і карпатська, гвоздика карпатська. Тварин. світ заповідника тісно пов'язаний з висотними рослин. поясами. Умовно можна виділити 3 фауніст. комплекси. У нижньому змішуються фауніст. елементи широколистяних і хвойних лісів, долинами річок сюди проникають рівнинні, а з насел. пунктів – синантропні види. На серед. та верх. гіпсометрич. рівнях ліс. поясу переважають види, характерні для хвойних лісів. У субальпій. поясі трапляються гірські види, відсутні в ін. поясах: полівка снігова, щеврик гірський, тинівка альпійська. У заповіднику мешкають понад 1000 видів безхребет. тварин, найчисленніша група – комахи. У фауні хребет. тварин налічують 149 видів (ссавців – 47), які належать до 6-ти класів. Із круглоротих – мінога угорська, яка зрідка трапляється в річках басейну Бистриці -Надвірнянської. Іхтіофауна представлена 10-ма видами риб, домінуючий – форель струмкова. Серед земноводних найчисленніша жаба трав'яна. У калюжах та заплавах потоків – тритони альпійський і карпатський, кумка жовтобрюшка. У нижній та серед. частинах ліс. поясу – саламандра плямиста. Усього на тер. заповідника відмічено 8 видів земноводних. Герпетофауна заповідника бідна (5 видів): вертільниця (безнога ящірка), вуж звичайний, гадюка звичайна, ящірки прудка та живородна, які є домінуючими. Орнітофауна налічує 85 видів. У нижніх гіпсометрич. рівнях трапляються птахи, характерні для широколистяних лісів Карпат: різні види строкатих дятлів, мухоловок, малинівка, в'юркові тощо. У чистих хвой. лісах – жовна чорна і дятел трипалій, чиж, шишкар ялиновий, снігур, тинівка лісова, корольок жовтоголовий, рябчик. Побл. верх. межі лісу та на ліс. галявинах – глухар, дрізд гірський, щеврик лісовий. У субальпій. поясі – тинівка альпійська, горихвістка чорна, щеврик гірський. На берегах потоків гніздяться оляпка і плиска гірська, на нижніх ділянках течії – плиска біла й перевізник. Із денних хижих птахів – сови, канюк звичайний, осоїд, яструби великий та малий. У річках і ставках водяться види риб, що мають важливе госп. значення, – короп, окунь, лящ, сом, марена, головень, в'яз, лин та ін. Із представників фауни 20 видів занес. до Червоної книги України, зокрема харіус європейський, тритони карпатський і альпійський, саламандра плямиста, бурозубка плямиста, кутора мала, полівка снігова, горностай, норка європейська, борсук, видра річкова, кіт лісовий, рись звичайна.

Рекомендована література

1. Заповідники і національні природні парки України. К., 1999.

Бібліографічний опис:

Горґани (заповідник) / Г. О. Масляк // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2007. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-25735>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).